

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

Programmet i mänskliga rättigheter

EXAMENSARBETE

Kandidatuppsats

HT 2022

Den muslimska minoriteten i Sverige

En fallstudie om minoritetspolitikens (o)möjligheter

Författare: Linda Kiili

Handledare: Ulf Johansson Dahre

Enskilda Högskolan Stockholm

Abstract

This bachelor thesis in human rights aims to critically study the human rights of the muslim minority in Sweden and the possible limitations of the swedish minority politics. With the Sweden Democrats's (SD) bigger influence in swedish politics today, an increased xenophobia is a fact, which leads to a risk of a society where islamophobic ideas can grow. Through a case study, muslims' requirements that their basic human rights are guaranteed, will be discussed, to examine limitations in the swedish multicultural society. With the perspicitve of Iris Marion Young's "five faces of oppression", muslims' situation will be analyzed, through a variety of material. Universal rights, group rights, integration politics and freedom of religion are parts of the analysis. International critique concerning Sweden's lack of equality statistics and Sweden's responsability to guarantee minority groups their rights will also be discussed. A need to strengthen the human rights for muslims in general is emphasized in the conclusion, with suggestions for further research.

Sammanfattning

I denna kandidatuppsats i mänskliga rättigheter, utforskas den muslimska minoriteten i Sverige och den svenska minoritetspolitikens möjliga begränsningar. I och med SD:s ökade inflytande, tas risken upp att islamofobiska tankemönster kan få ett starkare fäste i det svenska samhället. Genom att studera muslimers önskningskrav om att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda, berör denna fallstudie olika hinder som begränsar muslimers handlingsutrymme. Uppsatsen ämnar att söka svar på hur muslimers krav passar in i dagens mångkulturella Sverige, samt vad som gör dessa krav till en omdiskuterad fråga. Med Iris Marion Youngs teori om "förtryckets fem ansikten" analyseras muslimers utsatthet i det svenska samhället. Svårigheterna med att garantera muslimers lika rättigheter sätts in i ett större sammanhang med hjälp av en bredd i materialet. Begränsningar kring universella rättigheter, grupprättigheter, integrationspolitik och religionsfrihet problematiseras i relation till det mångkulturella Sverige. Med kritik från bland annat FN, ifrågasätts Sveriges ansvar att garantera minoriteters rättigheter och påtryckningar om att börja använda jämlikhetsdata uppmärksammas. En avslutande diskussion tar upp behovet att se över muslimers rättigheter över lag, med förslag till fördjupningsmöjligheter för vidare forskning.

Engelsk titel

The muslim minority in Sweden. A case study of the (im)possibilities of the minority politics

Nyckelord

Diskriminering; förtryck; "förtryckets fem ansikten"; Iris Marion Young; islamofobi; jämlikhetsdata; lika rättigheter; minoritetspolitik; muslimer; mångkulturalism; religionsfrihet

Antal ord

11 400 (exkl. Abstract, Sammanfattning, Bibliografi)

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Problemformulering	7
1.1.1	Syfte	8
1.1.2	Frågeställningar	8
1.1.3	Avgränsningar	9
1.2	Bakgrund till Sveriges minoritetspolitik.....	10
2	Tidigare forskning	11
2.1	Muslimers utsatthet i Sverige.....	11
2.2	Dilemman i det mångkulturella Sverige.....	12
3	Metod och material	14
3.1	Alternativ fallstudie	14
3.1.1	Metoddiskussion.....	15
3.2	Material.....	17
3.2.1	Primärmaterial	17
3.2.2	Sekundärmaterial.....	17
4	Teori.....	19
4.1	Förtryckets fem ansikten	19
5	Resultat.....	21
5.1	Muslimers krav	21
5.2	Samarbeten och politiska intentioner.....	22

6	Analys.....	25
6.1	Individen och kollektivet	25
6.1.1	Den muslimska minoritetens bredd.....	27
6.2	Islamofobi och stigmatisering.....	28
6.2.1	Religionens (osynliga) roll i samhället.....	31
6.3	Kritik mot Sverige.....	32
6.3.1	Majoritetsperspektivet.....	34
7	Slutsats.....	36
7.1	Diskussion	36
7.2	Vidare forskning.....	37
8	Bibliografi	38
8.1	Litteratur.....	38
8.2	Dokument, rapporter, uppsatser	39
8.3	Internet.....	43
8.4	Media	45

1 Inledning

Ett omdebatterat ämne just nu är att Sverigedemokraterna (SD) blev det näst största partiet i det svenska valet år 2022 och att de därmed har stora påverkansmöjligheter över den svenska politiken. Normaliseringen av SD som har skett stegvis under de senaste åren, har lett till att de inte längre anses vara odemokratiska av flera etablerade politiska partier idag, och de har därmed släppts in i gemenskapen. Polariseringen mellan dem som erkänner SD:s politik och dem som håller fast vid att SD är ett öppet rasistiskt parti och en fara för det demokratiska Sveriges framtid, skapar ett uppdelat samhälle.

En välkänd SD-politiker, Richard Jomshof, sa i en debatt år 2021: "Jag lider med människorna som tvingas födas i de länderna. Islam är enligt mig en avskyvärd ideologi och religion" (Sennerö 2021-03-13). Även om hans uttalande kritiserades och han själv sa att det var en missuppfattning, är det ingen hemlighet att SD har en negativ syn på islam. Denna inställning blir uppenbar av att se SD:s valfilm från 2010, där svenska pensionärer hotas av de skrämmande muslimerna (Sverigedemokraterna 2010-09-12). Rädslan för att muslimerna ska ta över är utbredd även på andra håll än i SD:s tankar. Doug Saunders har skrivit en bok om hur islam uppfattas som ett direkt hot mot det västerländska samhället och hur denna myt formar fler och fler personers syn på världen. Bokens titel förklarar tydligt vad det handlar om: *Myten om den muslimska flodvågen. Är västvärlden hotad av invandrarna?* (Saunders 2013).

Dessa tankar blir allt vanligare och de främlingsfientliga vindarna blåser allt starkare. Det finns en rädsla för att SD ska spä på främlingsfientligheten i samhället i stort, vilket kan gå ut över dem som inte tillhör majoriteten. Det riskerar att skapa ett samhälle där en del av befolkningen systematiskt utesluts. Sverige kan komma att se annorlunda ut inom snar framtid, vilket kan få allvarliga konsekvenser för muslimer i landet. Det Sverige som vi brukat vara så stolta över, med alla människors grundläggande mänskliga rättigheter i fokus, riskerar att ersättas av ett samhälle med en islamofobisk anda.

1.1 Problemformulering

Muslimer har genom tiderna fått utstå mycket diskriminering och det finns forskning som tyder på att islamofobin i Sverige har ökat under de senaste åren. Rapporter utkommer om hur muslimer diskrimineras i allt större utsträckning. Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism (Cemfor) betonar att islamofobin fortsätter att öka (Cemfor 2022-09-29). Ett tydligt exempel på detta är att muslimers handlingsutrymme har minskat och personer som uppfattas som muslimer får utstå diskriminering på flera plan (Diskrimineringsombudsmannen 2016). I en rapport framkommer att svenska moskéer angrips minst en gång i veckan och att muslimska församlingar är rädda för sin egen säkerhet (Gardell 2018). Det rör sig även om konkreta hinder för individer, som att muslimska offentliga personer förlorar sina positioner och anklagas för att ha extrema åsikter (Kamali 2016-04-25). Andra tecken på muslimers begränsningar i det svenska samhället är att flertalet muslimska friskolor har fått stänga under de senaste åren. Det riktas kritik mot dessa beslut, då vissa av skolorna kan ha stängts just på grund av att de är muslimska skolor (Osman 2021-11-20). Även studieförbundet Ibn Rushds stadsbidrag har dragits in, då de inte har ansetts stå på en demokratisk grund, vilket har kritiserats av bland annat Amnesty International (Johansson 2022-02-23).

Terrorexpertter kommer med alarmerande rapporter om att muslimska organisationer har kopplingar till extremism. Ett exempel på detta är en omdiskuterad rapport från 2017 (Carlbom; Durrani; Norell 2017), som sågades av flertalet islamforskare, då den innehöll missvisande information och påståenden om svenska muslimska organisationer, som inte kunde bevisas eller faktagranskas (Ottander; Wernersson 2017-03-03). Detta idag vanligt förekommande fenomen, att stämpla personer och deras åsikter som extrema, kallas "extremisering". Konsekvenser av detta för muslimer i allmänhet togs upp vid Mänskliga rättigheter-dagarna (MR-dagarna) år 2021 (Ibn Rushd 2021). Även på MR-dagarna 2022 diskuterades "islamofobins aggressiva framfart", och att "muslimers deltagande i politik och samhällsliv i Sverige alltmer har kommit att ses som en säkerhetsfråga och inte som en fråga om deltagande i demokratin" (Ibn Rushd 2022). Oavsett vilken världsbild en har, visar exemplen ovan på att det finns uppenbara problem i dagens samhälle, där muslimer som grupp får det allt svårare att känna sig välkomna. Det har genom åren kommit önskemål från muslimska grupper och individer som säger sig tala för den muslimska minoriteten i Sverige, med krav om att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda och garanterade på lika villkor som alla andra.

1.1.1 Syfte

Genom att utgå ifrån dokument med krav som muslimer har ställt på att få sina rättigheter tillgodosedda, ska den svenska minoritetspolitiken utforskas. Fokus är på att granska ifall det finns brister i Sveriges ansvar att garantera muslimers lika rättigheter. Syftet är att undersöka varför muslimers krav inte har blivit uppfyllda tidigare och vilka begränsningar som finns idag. Uppsatsen ämnar att analysera olika möjliga hinder som gör det svårt för muslimer i det svenska samhället, med betoning på den alarmerande högerpopulistiska utvecklingen inom politiken. Genom att se på kraven ur ett helhetsperspektiv och på avsikten med varför kraven ens behövt skrivas, ska uppsatsen granska den svenska minoritetspolitikens paradoxer.

1.1.2 Frågeställningar

-Varför fortsätter muslimers krav om att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda att vara en omdiskuterad fråga?

-Vilka dilemman finns för att muslimers önskningar om lika rättigheter ska tas på allvar i det svenska mångkulturella samhället?

1.1.3 Avgränsningar

Uppsatsen benämner muslimer som grupp, då det är den muslimska minoriteten som uppsatsen fokuserar på, men det handlar inte om att diskutera särrättigheter för muslimer. Att diskutera muslimers möjligheter att få minoritetsstatus i Sverige är inte aktuellt, då det inte kan anses rimligt utifrån de kriterier som finns för nationella minoriteter. Att vissa minoriteter har särskilda rättigheter medan andra inte har det, samt diskussioner som har uppkommit tidigare kring att stärka vissa minoriteters rättigheter, behandlas dock kort. Utgångspunkten är snarare de allmänna rättigheter som gäller alla, men som i fallet muslimer inte anses bli garanterade på ett rättvist sätt. Då betoningen är på sammanhanget i stort, är det inte fokus på någon särskild rättighet, utan på att belysa olika aspekter som försvårar muslimers situation i den svenska kontexten idag. Fokus är inte heller på enskilda händelser som redogörs för i rättsfall och annan detaljerad dokumentation, utan uppsatsen ämnar att visa på en övergripande bild över dagsläget och studerar svårigheter med att garantera muslimers rättigheter ur ett brett perspektiv. Genom att inte se på var sak för sig, går det att uppmärksamma att det finns olika delar i samhället som påverkar varandra och sammantaget bidrar till ett sammanhang som kan anses negativt för muslimer som grupp.

Begrepp som används i uppsatsen är allmänt accepterade och vedertagna i material, litteratur och forskning som uppsatsen diskuterar och baseras på, så uppsatsen innehåller inga begreppsdefinitioner. Vissa delar av kraven från muslimer kan tolkas som att de inte går ihop med ett demokratiskt samhälle, men uppsatsen kommer inte diskutera dessa detaljer. Även om det finns olika åsikter om vad begreppet *extremism* innefattar, kommer inte uppsatsen redogöra för detta. Uppsatsen utgår ifrån att det finns en allmän tendens att stämpla muslimer som extrema. För mer information om *extremisering*, se material från Ibn Rushd (2021). För en närmare beskrivning av *islamofobi*, hänvisas till kunniga forskare inom området, såsom Mattias Gardell (2011; 2021) och Göran Larsson (2006). Det finns dock åsikter i samhället som hävdar att själva fenomenet *islamofobi* inte ens existerar, utan endast är individers subjektiva åsikter eller en taktik för att anta en "offerroll" (Carlbom; Durrani; Norell 2017). För en detaljerad redogörelse av olika diskurser relaterade till islam, se Johan Catos avhandling (2012).

1.2 Bakgrund till Sveriges minoritetspolitik

Sverige har förändrats från att ha varit ett homogent land med få invandrare, till att under de senaste årtiondena ha blivit ett mångkulturellt land. I och med invandringen, har politiken haft behov av att anpassas till den nya situationen. Från att ha haft en allmän politik som ansågs passa alla, har ökat fokus hamnat på invandringsfrågor och till slut kom ett skifte där politiken började arbeta aktivt med integration (Prop. 1997/98:16). Med tiden blev det aktuellt med olika gruppers möjligheter, och minoritetsrättigheter och kollektiva rättigheter började diskuteras. Att ge vissa minoriteter ett förstärkt skydd, med utgångspunkt i deras egna önskemål, kom upp på agendan. Detta ansågs gå hand i hand med integrationspolitikens mål, som handlade om "lika rättigheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund" och en gemenskap som grundas i "ömsesidig respekt och tolerans" (Prop. 1998/99:143:30). Meningen med att stärka nationella minoriteters status handlade om en samlad minoritetspolitik, där "Ett pluralistiskt och genuint demokratiskt samhälle bör ge utrymme för minoriteter som har en annan kultur, religion eller ett annat modersmål" (Prop. 1998/99:143:28-29).

Det finns sedan år 2000 fem grupper i Sverige som har nationell minoritetsstatus, vilket innebär att de enligt lag garanteras särskilda rättigheter. Det första av fyra krav som bör vara uppfyllda för att räknas som nationell minoritet, är en "uttalad samhörighet" och "icke dominerande ställning i samhället". Det andra kravet är att gruppen särskiljer sig från majoriteten genom att dela "religiös, språklig, traditionell och/eller kulturell tillhörighet". Det tredje kravet är självidentifikation och en strävan att "behålla sin identitet". Det fjärde kravet är "historiska eller långvariga band med Sverige" och en gräns som anses vara rimlig är att gruppen ska ha funnits i Sverige före förra sekelskiftet. Samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar anses uppfylla dessa krav (Prop. 1998/99:143:32-33). Till skillnad från de fem erkända nationella minoriteterna, som har en lång historisk koppling till Sverige och därmed har fått sina rättigheter garanterade, har inte andra minoritetsgrupper som finns i Sverige samma status.

2 Tidigare forskning

Nedan följer en genomgång över relevanta delar på forskningsfältet, kring diskriminering mot muslimer. Uppsatsen bygger på ett helhetsperspektiv, där den tidigare forskningen används för att sätta in fallstudien i ett bredare sammanhang. Bredden av olika aspekter visar på komplexiteten i det mångkulturella Sverige och tydliggör muslimers utsatthet genom flera infallsvinklar. Den omfattande statistiken och de utvalda delarna i detta kapitel har relevans för den kritik som riktas mot Sverige i fråga om att garantera muslimers lika rättigheter.

2.1 Muslimers utsatthet i Sverige

Det finns mycket material och flera kunniga inom den svenska islamforskningen idag. Johan Cato redogör för hur muslimer har framställts inom politiken i Sverige sedan 1970-talet (Cato 2012). Simon Sorgenfrei har studerat muslimers historia i Sverige (Sorgenfrei 2018; 2022). Sorgenfrei är tillsammans med David Thurffjell ansvarig för Institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet (IMS), vars forskning fokuserar på "relationen mellan den sekulära staten och det allt mer mångreligiösa samhället" (IMS 2022, datum okänt). De har gett ut en forskningsöversikt (Sorgenfrei; Thurffjell 2021). Thurffjell beskriver den svenska sekularitetens relation till religion och synen på andra (Thurffjell 2015). Joel Halldorf beskriver religionens roll i det "postsekulära" Sverige (Halldorf 2018). Eli Göndör diskuterar muslimers majoritets- och minoritetsposition (Göndör 2019).

Statistik och forskning redogör för hur svårt det är att vara muslim i dagens samhälle och det finns mycket material som visar på muslimers utsatthet i Sverige. Andreas Malms bok *Hatet mot muslimer* är en flera hundra sidor tjock redogörelse för islamofobins utbredning och historia (Malm 2009). Mattias Gardell och Göran Larsson diskuterar islamofobi och hur muslimer har behandlats i Sverige både historiskt och i nutid (Gardell 2011; 2021; Larsson 2006). Gardell redogör för moskéers utsatthet i Sverige (Gardell 2018). Enligt det postkoloniala perspektivet är inte den negativa synen på islam och muslimer någonting nytt, utan har sin grund i kolonialismen. Utifrån Edward Saids tankar om "orientalism" (Said 2004) och Frantz Fanons beskrivning om synen på "den andra" (Fanon 2007), anser många forskare att detta tankesätt har långa historiska band och än idag influerar det västerländska tänkandet.

Klas Borell har i samarbete med Nämnden för statligt stöd till trossamfund gett ut en översikt över islamofobiska fördomar och hatbrott (Borell 2012). Diskrimineringsombudsmannen har gett ut en översikt kring forskning om diskriminering mot muslimer på 2000-talet (Diskrimineringsombudsmannen 2013). Forum för levande historia har kartlagt "befintlig kunskap och forskning om antisemitism och islamofobi" (Forum för levande historia 2011). I en annan rapport redogörs för gymnasieungdomars intoleranta attityder mot bland annat

muslimer. Fokus är på de grupper i samhället som “möter fördomar, diskriminering eller andra former av negativ särbehandling” (Forum för levande historia 2010). Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har gett ut en rapport om risker på asylboenden, bland annat ökade bränder i samband med flyktingvågen 2015 (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2016). Moa Bursell har studerat diskussionen kring anmälningar om diskriminering mot muslimer (Bursell 2021). Brottsförebyggande rådets statistik från 2021 visar på en oroande utveckling kring islamofobi i Sverige (Brottsförebyggande rådet 2021). Cemfor tar upp att islamofobin ökar (Cemfor 2022-09-29) och den senaste nationella islamofobirapporten kommer fram till att dagsläget är kritiskt (Ardin; Irving; Poljarevic 2022).

Det finns även ett antal uppsatser och avhandlingar som berör muslimers utsatthet och islamofobi ur olika synvinklar. Rebecca Hallqvists masteruppsats diskuterar islamofobins påverkan på muslimers religionsfrihet (Hallqvist 2019). Vissa uppsatser diskuterar medias roll i hur islam och muslimer framställs, medan andra fokuserar på detaljer kring olika fenomen relaterat till muslimers utsatthet i det svenska samhället. UR Samtiden har två föreläsningar som handlar om islamofobi (UR Samtiden 2013a) och hur media “formar vår bild av muslimer” (UR Samtiden 2013b). Diskrimineringsombudsmannen har granskat hur svensk media representerar och stereotypiserar muslimer (Diskrimineringsombudsmanen 2015).

2.2 Dilemman i det mångkulturella Sverige

Det mångkulturella samhället är ett välstuderat område, med olika inriktningar. Ulf Mörkenstam beskriver kollektiva rättigheter, särrättigheter och minoritetspolitik (SOU 2004:48). Karin Borevi beskriver integrationspolitikens svårigheter och möjligheter i det mångkulturella samhället (Borevi 2016). Andreas Johansson Heinö har studerat hur mycket mångfald den svenska demokratin tål (Johansson Heinö 2009). Masoud Kamali har ansvarat för flera utredningar om den svenska integrationspolitikens svårigheter och strukturell diskriminering (SOU 2005:41; SOU 2006:73; SOU 2006:79). Linus Anderssons masteruppsats handlar om mångkulturalism och hur synen på tolerans har förändrats i och med Sverigedemokraternas ökade inflytande inom politiken (Andersson 2013). Andreas Bragds masteruppsats diskuterar den svenska politikens syn på mångkulturbegreppet (Bragd 2014). Sofia Gullbergs masteruppsats redogör för minoritetspolitikens historia samt diskuterar skillnader mellan etniska och nationella minoriteter (Gullberg 2014).

Tobias Hübinette poängterar behovet av att använda statistik för att kategorisera diskriminerade företeelser (Hübinette 2015; 2022-11-04). Mattias Gardell har tillsammans med andra forskare tagit fram en ny modell för att kunna mäta rasismens utbredning i samhället på ett tillförlitligt sätt. Metoden redogörs

för i den nyutgivna boken *Att mäta rasism* (Behtoui; Ekelund; Gardell; Manga; Rosales 2022).

3 Metod och material

Genom en kvalitativ fallstudieundersökning ser uppsatsen på muslimers utsatthet i Sverige ur ett brett perspektiv, där kritik och kravställning som framkommer i dokument, kopplas till relevant litteratur.

3.1 Alternativ fallstudie

Uppsatsen baseras på den alternativa fallstudie som Tommy Jensen och Johan Sandström har tagit fram (Jensen; Sandström 2016). Robert K. Yin är en "obligatorisk referens" för alla som arbetar med fallstudier och Jensen och Sandström har tagit inspiration av honom (Jensen; Sandström 2016:13). Fallstudiens tumregler handlar om noggrann förberedelse och tydlig planering, samt att vara väl insatt i forskningsfältet. Ju tydligare definitioner och noggrannare avgränsning, desto enklare blir materialvalet (Jensen; Sandström 2016:54-55). Att starta med ett detaljerat fallstudieprotokoll är bra som preliminär plan (Jensen; Sandström 2016:58). Analyser kan se olika ut, men handlar om att hitta "mönster, samband, regelbundenheter eller likheter" (Jensen; Sandström 2016:63). Fallstudiens resultat bör kunna generaliseras (Jensen; Sandström 2016:64). Den alternativa fallstudien är friare och mer flexibel (Jensen; Sandström 2016:96) än den "ynska versionen", som anses vara den vanligaste (Jensen; Sandström 2016:43). Medan Yin har en tydlig struktur och noggrann planering, där han betonar forskningsfrågan, menar Jensen och Sandström att det är viktigare att fokusera på "din undran, ditt problem eller den företeelse du vill studera, inte på forskningsfrågan" (Jensen; Sandström 2016:112).

På baksidan av Jensens och Sandströms bok går det att läsa: "Fallstudier är fantastiska. De visar på exemplets makt och får oss att ifrågasätta etablerade idéer och sätt att göra saker" (Jensen; Sandström 2016). Fallstudier lämpar sig väl när det handlar om att "på ett känsligt och nyansrikt sätt studera komplexa företeelser i deras specifika sammanhang" (Jensen; Sandström 2016:9) eller en dagsaktuell och "komplex företeelse i dess sociala kontext" (Jensen; Sandström 2016:42). Fallstudien kan "fånga och illustrera samhället 'där nere' i stället för samhället 'där uppe' (det innebär dels att studera praktiken, dels att studera samhällets baksidor – det undantryckta, det marginaliserade)" (Jensen; Sandström 2016:96). De tar upp möjligheter med att välja kritiska fall:

Att välja beprövade fall är tryggt, men att välja kritiska fall är ytterst relevant eftersom man med hjälp av sådana kan kartlägga oönskade fenomenets tillkomst och deras eventuella spridning till mer normala praktiker samt illustrera hur avvikande händelser kan uppstå ur till synes helt vanliga (och sedda som normala och accepterade) samhällspraktiker" (Jensen; Sandström 2016:109).

3.1.1 Metoddiskussion

Valet av fallstudie som metod har möjliggjort ett brett studium av ett avgränsat ämne, med målet att förstå helheten. Denna fallstudie specialiserar sig på det sammanhang som den muslimska minoriteten befinner sig i dagens Sverige. Med inspiration från den alternativa fallstudien, har uppsatsen kommit till genom att studera kontexten kring muslimers utsatthet i Sverige, ur ett brett perspektiv. Uppsatsen kan beskrivas som en fördjupning i muslimers situation som helhet, då den berör olika aspekter som sammantaget visar på ett större sammanhang. Varje del skulle kunna studeras var för sig, men detta hade inte gett samma möjligheter till kontextualisering, som när uppsatsen nu studerar hela sammanhanget, för att se på hur de olika delarna påverkar varandra och bildar en struktur.

Genom att från start ha många och detaljerade forskningsfrågor, som hjälp för att arbeta fram ett fallstudieprotokoll, har frågorna och syftet omformulerats under skrivandet av uppsatsen, till att i slutversionen bestå av två stora forskningsfrågor, som fångar upp uppsatsens huvudtema. Under arbetets gång har många olika synvinklar och en omfattande mängd material bearbetats, för att slutligen få fram det som har ansetts relevant för just denna studie. Genom snöbollseffekten har intressanta referenser dykt upp, för att antingen användas eller uteslutas i den färdiga fallstudien.

Det går att se flera möjliga brister med fallstudier. Att en fallstudie endast studerar en viss företeelse i en vald situation, kan vara begränsande och leda till att resultatet inte anses tillförlitligt. Yin tar upp att fallstudiemetoden kan uppfattas som "smal", samt att resultatet kan komma att underskattas och ifrågasättas (Yin 2007:13). När endast ett enda fall studeras, kan det anses att det inte går att komma fram till vetenskapliga generaliseringar (Yin 2007:28). Med en annan infallsvinkel kan missuppfattningar kring styrkor och svagheter med metoden ses med nya ögon. Han betonar att hans fallstudieforskning visar att "den stereotypa uppfattningen om fallstudiemetoden kan vara felaktig" (Yin 2007:14).

Under arbetets gång blev det uppenbart att det krävs tydlighet och planering, för att undvika att hamna inför ett alltför stort arbete, där det blir otydligt vad som är relevant för fallstudien. Att inte ha en tydlig frågeställning från start kan leda till att ämnet växer när nytt material tillkommer, då inte avgränsningarna är satta i början av arbetet. Johan Alvehus påpekar att fallstudier förutsätter tydliga gränsdragningar, att det i förväg är klart vad som ingår i "fallet" och vad som inte hör dit (Alvehus 2019:80). En vanlig kritik som riktas mot fallstudier är "i vilken mån det är möjligt att göra empiriska generaliseringar från dem". Alvehus menar att det är just möjligheten att studera "det partikulära, det avvikande, i det specifika fallet", som är en del av fallstudiens styrkor. Han förklarar: "En viktig poäng med att studera ett enskilt fall närmare är att kunna se till just detta fallets specifika förutsättningar" (Alvehus 2019:79). Detta kan anses gälla denna fallstudie, då den började med en öppenhet och flexibilitet, som möjliggjorde nya infallsvinklar. Samtidigt hade Yins metod kunnat underlätta och göra förarbetet mer effektivt, med tydligare riktlinjer och en färdigplanerad

struktur från start. Valet av fallstudie som metod har dock visat sig ha styrkor som är av vikt för uppsatsen som helhet.

3.2 Material

Uppsatsen utgår ifrån tre dokument med krav från muslimer. Utifrån dessa krav har sekundärmaterialet valts ut, genom sin koppling och relevans till primärmaterialet.

3.2.1 Primärmaterial

Det huvudsakliga primärmaterialet består av tre dokument med muslimers krav; ett från 2000-talet, ett från 2010-talet och det sista från 2020-talet. Dessa dokument är Mahmoud Aldebes öppna brev (Aldebe 2006), den svenska sammanfattningen av Nätverket för svenska muslimer i samarbets alternativrapport till CERD-kommittén (Nätverket svenska muslimer i samarbete 2013), samt en del av Partiet Nyans valprogram (Partiet Nyans 2020). En kort redogörelse för Nätverket svenska muslimer i samarbets alternativrapport 2018 ingår, då den kan ses som en fortsättning på rapporten från 2013. Diskussioner direkt relaterade till primärmaterialets innehåll går igenom i samband med primärmaterialet i resultatdelen, för att sättas i sitt sammanhang. Det handlar om kritik mot Aldebes krav 2006, internationell kritik mot Sverige i samband med alternativrapporterna, samt diskussioner kring Partiet Nyans 2022. Även en redogörelse för politiska samarbeten och intentioner hör till resultatkapitlet.

3.2.2 Sekundärmaterial

För att få en bakgrund och förstå sammanhanget, behövs en grundlig litteraturgenomgång. Uppsatsen fokuserar på material som kritiskt diskuterar Sveriges minoritetspolitik och muslimers utsatta position i det mångkulturella samhället. Uppsatser som tar upp liknande ämnen används för att få inspiration och hitta relevant material att titta närmare på. Efter en omfattande materialgenomgång, behandlar uppsatsen endast ett urval av materialet, som är relevant för syfte och frågeställningar.

Catos avhandling om den svenska politikens syn på islam är viktig (Cato 2012), samt Sorgenfreis bok om muslimers historia i Sverige (Sorgenfrei 2018). Johansson Heinös avhandling används för att förstå kritiken mot och svårigheterna med mångkulturalism ur ett bredare perspektiv (Johansson Heinö 2009). Mörkenstams text om dilemman med sär rättigheter är relevant (SOU 2004:48), samt Borevis kapitel om integrationspolitikens begränsningar (Borevi 2016). Kamalis utredningar hjälper till att förstå ett kritiskt perspektiv på den svenska politikens brister, samt strukturell diskriminering (SOU 2005:41; SOU 2006:73; SOU 2006:79). Göndörs bok visar på en annan synvinkel kring muslimer i minoritetsposition (Göndör 2019). Regeringens proposition om nationella minoriteter redogör för minoritetspolitiken (Prop 1998/99:143) och en annan proposition för integrationspolitiken (Prop. 1997/98:16). Motioner som

poängterar relevanta aspekter nämns (Motion 2004/05:Ju254; Motion 2019/20:3318; Motion 2020/21:387). Även statistik och rapporter om diskriminering mot muslimer används.

4 Teori

Uppsatsens teoretiska perspektiv är Iris Marion Youngs kategorisering av olika gruppers utsatthet, "five faces of oppression", som kommer från *Justice and the Politics of Difference* (Young 1990). Uppsatsen utgår ifrån kapitlet "Förtryckets fem ansikten" i den svenska översättningen. På baksidan av boken beskrivs Young som "en av USA:s mest respekterade och radikala rättviseteoretiker" (Young 2002).

4.1 Förtryckets fem ansikten

Young står på de svagastes sida och kan anses radikal i sin kritik mot det moderna samhället. Hennes begrepp "förtryckets fem ansikten" redogör för olika former av förtryck som enligt henne är en del av det västerländska samhället (Young 2002). Samtidigt som hon påpekar att ordet förtryck inte vanligtvis brukar anses vara rätt begrepp för att beskriva orättvisor i USA (där hon är verksam), menar hon att förtryck som känner sig utsatta och inom de sociala rörelser som arbetar med detta, är det "ett centralt politiskt begrepp", som anses vara "både rimligt och relevant". Enligt Will Kymlicka som är expert på minoriteters rättigheter, blir resultatet av Youngs perspektiv att de som räknas som "förtryckta grupper" består av 80% av USA:s befolkning (Kymlicka 1998:261). Young poängterar dock att det krävs ett annat tankesätt för att se de strukturer som hon beskriver, och att den synvinkeln är "direkt oförenlig" med liberal individualism som är norm för politiska diskussioner i USA (Young 2002:51). Young förklarar hur hon tänker:

Jag har gjort mig till tolk för ett vidare rättvisebegrepp, då rättvisa enligt min mening handlar om mer än om att fördela materiella resurser. Rättvisa handlar också om huruvida det i ett givet samhälle finns erforderliga institutionella förutsättningar för medborgarna att utnyttja och utveckla dels sina individuella förmågor, dels sitt kollektiva samarbete och samtal. När vi definierar rättvisa så, kommer orättvisa framför allt handla om två hinder för människors utveckling och strävanden: förtryck respektive dominans (Young 2002:50).

Samtidigt som Young delar in förtryck i fem kategorier, menar hon att de olika formerna kan överlappa varandra. Olika grupper och individer inom grupper kan "drabbas av olika kombinationer av förtryck", men det räcker att uppfylla en enda kategori för att anses vara förtryckt (Young 2002:85-86). Youngs fem kategorier är *exploatering*, *marginalisering*, *maktlöshet*, *kulturell dominans* och *våld* (Young 2002:52). Det går att se att flera av kategorierna handlar om liknande saker och därmed kan gå in i varandra. *Exploatering* handlar om en hierarki där den ena sidan har makten och utnyttjar sin position. *Marginalisering* är att hamna i underläge och uteslutas från samhället (Young 2002:71). *Maktlöshet* handlar om att inte få möjlighet att styra sin egen vardag eller beslut som rör en själv (Young 2002:78). *Kulturell dominans* är strukturer och maktrelationer, där en grupp blir "osynliggjord samtidigt som den framställs i stereotypa bilder och skiljs ut som

annorlunda, som Den andre". Young förklarar att den dominerande gruppen mäter andra med sin egen måttstock "för vad som är rimligt, gott och normalt". Detta leder till att andra anses vara i underläge, vara avvikande och blir "de andra, de annorlunda" (Young 2002:79). *Våld* mot utsatta grupper är den sista kategorin, och är beroende av sin kontext och "systematiska karaktär". Hon förklarar att "Våldet är systematiskt eftersom det riktas mot medlemmar av en viss grupp bara därför att de är medlemmar av denna grupp" (Young 2002:82-83).

För Young handlar de olika kategorierna om ett system där olika grupper kan anses vara förtryckta på något sätt, men hennes syfte är inte att försöka förklara vems förtryck som är värst, utan snarare att möjliggöra att kunna uppmärksamma de sociala villkor som försvårar olika gruppers vardag (Young 2002:52). När Youngs kategorisering av förtryckets fem ansikten ses som en helhet, blir det fråga om ett maktperspektiv, där den ena sidan har ett naturligt och självklart övertag, alltså majoritetssamhället, och där den andra sidan hamnar i ett underläge. Uppsatsens perspektiv är att se på diskriminering utifrån Youngs synvinkel, att förtryck är en slags maktrelation mellan sociala grupper. Med detta som utgångspunkt, utforskas ifall muslimer som grupp har sämre förutsättningar i relation till majoritetssamhället.

5 Resultat

Nedan följer en presentation av kravdokumenten från muslimer, med kritik riktad mot Sverige, samt diskussioner direkt relaterade till kraven. För att sätta in muslimers krav i en bredare samhällskontext, redogörs även för några politiska initiativ och samarbeten med muslimska organisationer genom åren.

5.1 Muslimers krav

Att muslimer som grupp känner sig utsatta i Sverige, har lyfts upp under en lång tid. Önsknigen om att stärka muslimers rättigheter betonas i Aldebes öppna brev till de politiska partierna år 2006. Med sin detaljerade kravlista som redogör för muslimers svåra situation, menar han att han talar för den muslimska minoriteten som grupp. Han beskriver bland annat att "Muslimerna är tröttna på svikna vallöften" och att det är svårt att leva som muslim i Sverige. Han vill därför, genom vissa åtgärder stärka muslimers möjligheter att på lika villkor vara en del av det svenska samhället. Han menar att begreppet religionsfrihet tolkas för smalt i Sverige, vilket ger muslimer sämre förutsättningar. Han betonar att muslimer behöver få respekt och ett erkännande från det svenska majoritetssamhället, samt att muslimers status måste höjas. Han nämner särlagstiftning och minoritetsstatus. Avslutningsvis betonar han att han vill att samhället ska "erkänna muslimer som fullvärdiga medborgare" (Aldebe 2006). När Aldebe skrev sitt öppna brev, utgick han ifrån att han talade för hela den muslimska minoriteten i Sverige, men hans krav resulterade i en stark motreaktion och Sveriges muslimska råd hade ett krismöte, då de ansåg att han hade gått för långt. De menade att delar av hans krav var relevanta, men att hans krav på särlagstiftning "inte varit uppe på dagordningen" hos dem. Han hade "gått ut och sagt sig vara talesperson för alla muslimer. Det är han inte", menade de. Aldebes svar var att han hade missuppfattats och att han inte hade krävt några parallella lagar. Vad han ville var istället att anpassa de svenska lagarna "så att den muslimska minoriteten känner sig trygg i samhället" (Sandler 2006-04-28).

Nätverket svenska muslimer i samarbete har lämnat in två alternativrapporter som svar på svenska regeringens rapporter till FN:s rasdiskrimineringskommitté (CERD-kommittén) år 2013, samt 2018 (Swedish Muslims in Cooperation Network 2013 & 2018). I den svenska sammanfattningen av rapporten från 2013, poängteras att regeringens rapporter till CERD "inte på allvar behandlar frågan om den växande rasismen mot svenska muslimer". De förklarar: "Situationen är nu så pass allvarlig att vi måste vända oss utanför Sverige till FN för att de ska sätta press på svenska staten att leva upp till sina skyldigheter mot svenska muslimer vad gäller mänskliga rättigheter". De riktar en skarp kritik mot att Sverige motsätter sig att mäta etnisk diskriminering "trots upprepade krav från bland andra CERD-kommittén" (Nätverket svenska muslimer i samarbete 2013:2). Rapporten lyfter även upp risken med att islamofobin "fått krypa in i den

politiska mittfåran”, med ökad diskriminering som följd (Nätverket svenska muslimer i samarbete 2013:5).

I samband med Nätverket svenska muslimer i samarbets alternativrapport från 2018, poängterar ett pressmeddelande skrivet av de huvudansvariga för rapporten, att på grund av “den svenska avsaknaden av användandet av jämlikhetsdata så har det inte funnits någon offentlig statistik om muslimer i Sverige sedan folkräkningen 1930”. Det uppmärksammas även att redan i den första alternativrapporten år 2013 rekommenderades Sverige att genom jämlikhetsdataprincipen börja föra statistik “om samtliga diskrimineringsgrunder och inte minst om religion”. Även internationell kritik mot Sverige kopplat till rapporten 2013 lyfts upp, samt att Sverige saknar “adekvata siffror och data om situationen för svenska muslimer” (Abdullahi; Hübinette 2018-04-27). Sverige fick i samband med rapporten år 2018 kritik av FN för att inte göra tillräckligt kring rasistiskt våld mot bland annat muslimer (von Hall 2018-05-11). Amnesty Sverige anser att kritiken mot Sverige stämmer, och att mer bör göras för att garantera bland annat muslimers rättigheter (Westeson 2018-05-16). Även Civil Rights Defenders kritiserade Sverige 2018, och poängterade att Sverige har en skyldighet “att förbjuda organisationer som hetsar mot folkgrupper på grund av ras, etnicitet eller religiös tillhörighet”, men att Sverige brister i detta och därmed möjliggör nazistorganisationers möjligheter att demonstrera och sprida sin propaganda (Civil Rights Defenders 2018-05-02).

År 2022 har kritiken mot att Sverige inte kan garantera muslimers rättigheter återigen uppkommit, då Partiet Nyans ställt krav på att ta muslimers rättigheter och kränkningar av dessa på allvar. I deras partiprogram finns bland annat önsknigen att utbilda det svenska samhället om islamofobi, samt att islamofobi bör få en egen brottsrubricering. De vill att “Svenska muslimer skall åtnjuta samma fri- och rättigheter som andra svenska medborgare” och påpekar att det är svenska statens ansvar att garantera muslimers trygghet och säkerhet. De anser även att muslimer bör få minoritetsstatus i grundlagen (Partiet Nyans 2020). Med sina krav och sin skarpa kritik mot det svenska samhället, anses Partiet Nyans av flertalet kritiker skapa ett mer uppdelat samhälle och bidra till en ökad polarisering. Att partiet har bildats, visar dock på ett missnöje mot hur “de etablerade partierna har svikit minoritetsgrupper” och att det finns ett behov av att arbeta aktivt för minoritetens stärkta rättigheter. Partiet anses kunna få stöd från individer som känner sig bortglömda av det svenska samhället (Beckman 2022-04-23). Partiet Nyans partiledare Mikail Yüksel anser att kritiken mot partiet är överdriven och förklarar att partiets fokus är på minoriteter som inte känner sig representerade på annat håll (Yüksel 2022-09-28).

5.2 Samarbeten och politiska intentioner

Den muslimska minoriteten existerar inte i ett avskilt rum, utan försöker samverka med samhället och har under flertalet tiotal år kämpat för att få sin röst hörd. Det

finns aktiva insatser från politiskt håll och förslag på förbättringar, som kan ses som ett tecken på erkännandet av att det finns ett behov av att öka muslimers möjligheter att vara en del av det svenska samhället. Det finns även politiska samarbetsprojekt, där muslimska organisationer deltar. Nedan redogörs för några relevanta exempel på samarbeten och förslag från politiker.

Aldebe som skrev sina krav år 2006, var med i ett flerårigt samarbete mellan Sveriges muslimska råd och kristna socialdemokrater på 1990-talet. Överenskommelsen som detta samarbete ledde till handlar främst om att inkludera muslimer i det politiska livet (Broderskapsrörelsen 1999). Samarbetet baserades på gemensamma mål och ömsesidig respekt. Utgångspunkten var en öppenhet och möten grundade på "ett givande och tagande, där man möts och utvecklar respekten för varandras olikheter" (Broderskapsrörelsen 1999:4). Samarbetsprojektet beskrivs som en förutsättning för att "gemensamt kunna bygga Sveriges framtid" (Broderskapsrörelsen 1999:8). Det har uppkommit en rad konspirationsteorier kring detta dokument, som har påståtts vara ett hemligt avtal mellan Socialdemokrater och muslimer, med en dold agenda att låta muslimer ta över Sverige. Socialdemokrater för tro och solidaritet dementerar dessa myter och hänvisar till originalrapporten från 1999 (Socialdemokrater för tro och solidaritet, årtal okänt). Konspirationsteorierna florerar än idag i högerextrema miljöer på internet, där de tas för sanning.

År 2004 kom en motion som betonade problemet med att hatbrott mot muslimer är svåra att komma åt, för att de "inte registreras som en särskild kategori" utan hamnar i "övriga hatbrott". Behovet av att "få bättre kunskap om islamofobins omfattning" betonades, med ett förslag om att "uppdra åt Säpo att framöver registrera brott med islamofobiska förtecken som en särskild kategori hatbrott" (Motion 2004/05:Ju254). I en annan motion från 2020 diskuteras den utbredda islamofobin och insamling av jämlikhetsdata efterfrågas, för att "kunna undersöka förekomsten och effekterna av diskriminering". Det förklaras: "FN, EU och Europarådet har regelbundet kritiserat Sverige för att inte samla in relevant kunskap och systematisk statistik om olika minoriteters situation, detta med hänvisning till en rad konventioner och direktiv som efterfrågar jämlikhetsdata". Det nämns även att "Två tredjedelar av världens stater samlar in jämlikhetsdata". Sveriges möjligheter att börja använda jämlikhetsdata har utretts, med slutsatsen att "jämlikhetsdata både kan och bör införas och praktiseras mer systematiskt även i Sverige". Motionen betonar att för att kunna "motverka diskriminering och ojämlikhet i samhället krävs kunskap om olika gruppers utsatthet", och att jämlikhetsdata är en bra metod för detta (Motion 2020/21:387).

Än idag finns det exempel på politiska diskussioner och samarbeten som handlar om att stärka muslimers deltagande i samhället. Regeringen har år 2022 hållit ett sakråd med deltagare från det muslimska civilsamhället. I minnesanteckningarna från Regeringskansliet betonas att flera områden behöver förbättras och att "rasismen i samhället inte kan accepteras". Därför har Regeringen beslutat att 8 miljoner kronor ska användas för arbetet med ett

åtgärdsprogram mot de olika formerna av rasism, däribland islamofobi (Regeringskansliet 2022-05-24). Ett åtgärdsprogram har framtagits i dialog med muslimska företrädare från civilsamhället, och planen är att ha ett kontinuerligt samarbete framöver (Regeringskansliet 2022-11-02).

6 Analys

Kraven som redogörs för i resultatet, visar på att muslimer vill få samma möjligheter att existera på lika villkor som alla andra. Kraven har kommit med jämna mellanrum, vilket tydliggör att det finns en tanke bland muslimska organisationer och samhällsengagerade individer, om att Sverige inte har kunnat tillgodose muslimers behov i den utsträckning som de har önskat under en längre tid. Det finns försök från samhällets håll att förbättra muslimers situation och motverka diskriminering. Trots detta verkar muslimer anse att det som görs inte är tillräckligt för att tillgodose deras krav om att garanteras trygghet i Sverige. Nedan följer en analys av det svenska samhällets (o)möjligheter att bemöta muslimers önsknings, ur Youngs perspektiv.

6.1 Individen och kollektivet

Det finns en tanke om att de universella rättigheterna ska kunna garantera alla människors lika rättigheter. Young är en av dem som anser att det i praktiken inte fungerar, då vissa prioriteras och andra hamnar i underläge. Tanken om universella rättigheter förutsätter att alla har samma möjligheter att påverka sin vardag. Genom detta tankesätt tas det för givet att även individer som inte välkomnas in i samhället ska ta ansvar för att få sina rättigheter tillgodosedda. När normen är den individualistiska tanken att alla ansvarar för sig själva, kan minoriteters behov komma i skymundan. Young betonar att vissa grupper hamnar i underläge och att det finns systematiska hinder, som gör att de inte kan få samma möjligheter som andra, så länge samhället ser ut som det gör (Young 2002). För Young handlar de olika kategorierna om ett maktperspektiv, som går att känna igen i hur muslimers situation ser ut. Att under en längre tid känna sig marginaliserad och inte hörd på, kan skapa en känsla av maktlöshet. Med denna tanke som utgångspunkt, går det att se att muslimer i Sverige tillhör en grupp som möter många svårigheter i sin vardag. Flera av Youngs förtryck går att se i muslimers situation, om den ses som helhet.

Från politiskt håll har idéer om att ge vissa grupper särskilda rättigheter diskuterats genom åren, för att undvika att vissa ska hamna i en sämre position. Det har dock visat sig vara en svår fråga, som kan leda till ökad uppdelning i samhället. Johansson Heinö uppmärksammar flera svårigheter med kollektiva rättigheter. Han tar upp att frågan kring identitetspolitik inte är enkel, utan att saker bör ses i sin kontext och i relation till samhället. Han påpekar att diskriminering enligt lagen handlar om en enskild individ, som diskrimineras "eventuellt på grund av sin kollektiva identitet", men menar att "I vår rättstradition saknas möjligheter att ställa kollektiv inför rätta, och på samma sätt går det inte att tänka sig något annat än att det är enskilda individer som kan få sina mål prövade även i diskrimineringsfall" (Johansson Heinö 2009:189). Han menar att det är viktigt att inte se individer endast genom gruppen som de tillhör, då detta kan leda

till generaliseringar och förenklingar: "Det går inte att ena stunden tala om enskilda individer för att i nästa stund framställa kollektivet som enat och homogent" (Johansson Heinö 2009:190).

Mörkenstam beskriver problematiken kring sär rättigheter: "Särbehandling tenderar att bevara, snarare än utmana ett samhälles maktrelationer: Dels begränsar de kollektiva identiteter som konstitueras i offentlig politik det politiska handlingsutrymmet; dels sker klassificeringen i politik riktad mot minoritetsgrupper vanligen utifrån ett i grunden hierarkiskt synsätt" (SOU 2004:48:170). Kategoriseringar kan leda till "en process som inkluderar och exkluderar". När det finns en föreställning om en grupps gemensamma erfarenheter och traditioner, förutsätts det att "det existerar ett gemensamt levnadssätt och gemensamma värden, som är av betydelse för individer inom en specifik grupp eller kultur" (SOU 2004:48:172). Minoritetspolitik tenderar att "återskapa redan erkända och diskursivt väletablerade föreställningar om kulturer och identiteter" (SOU 2004:48:185). Att prioritera vissas rättigheter över andras leder till en ökad risk för generaliseringar, då det tankesättet stärker synen på vissa som annorlunda. De minoriteter som har fått nationell minoritetsstatus har en annan ställning i det svenska samhället, medan invandrargrupper inte har fått någon särskild status. Gullberg poängterar att uppdelningen av nationella minoriteter och invandrare, har lett till att invandrare blir ihopklumpade till en "heterogen kategori" och att "kategorin invandrare inte nyanseras" (Gullberg 2014:81).

En konsekvens av att invandrargrupper klumpas ihop, kan bli att de ses som en gemensam kategori som blir annorlunda i relation till majoritetsbefolkningen. Synen på grupper som homogena skapar ett än mer uppdelat samhälle. Borevi förklarar att det finns en kritik mot mångkulturalism, där kulturer ofta beskrivs som enhetliga och oföränderliga, ur ett essentialistiskt perspektiv (Borevi 2016:186). Det finns kritiker som säger att "mångkulturell politik skapar klyftor i samhället", medan andra menar att "politik som erkänner kulturell mångfald främjar tolerans, acceptans av olikhet och minskar spänningar mellan grupper i samhället" (Borevi 2016:192). Borevi påpekar dock att även om syftet är en politik som ska främja integration, finns det en risk att "skapa etnisk assimilation eller marginalisering" (Borevi 2004:196-197). Kamalis utredningar om strukturell diskriminering beskriver att integrationspolitikens fokus är att hjälpa invandrare in i det svenska samhället och att det leder till en politik för "de andra". Detta skapar segregation och kategorisering av vissa grupper, som då anses vara underlägsna den överlägsna majoritetsbefolkningen. Genom ett essentialistiskt tänkande delas människor upp efter vilken kultur de anses tillhöra, där den svenska kulturen blir norm och de andras kultur anses annorlunda (SOU 2006:73; SOU 2006:79).

Oavsett hur individer och grupper delas upp, kan det få negativa konsekvenser. Både minoritetsgrupper själva kan vilja stärka sin gemensamma identitet inom gruppen, och majoritetssamhällets kategorisering av "de andra" kan

leda till ett samhälle som baseras på segregation och uppdelning, snarare än på gemenskap och lika möjligheter.

6.1.1 Den muslimska minoritetens bredd

Aldebes krav var enligt honom från den muslimska minoriteten och han ansåg att han talade för alla muslimer i Sverige (Aldebe 2006). Det som blir uppenbart kring hans krav och den negativa reaktionen från muslimer, är att alla muslimer inte är en enad grupp (Sandler 2006-04-28). Att beskriva muslimer som en homogen grupp, stämmer inte med forskningen om islam. Sorgenfrei tar upp att muslimer är en vanlig del av det svenska samhället och en stor minoritet idag. Från att det bara fanns några få muslimer i Sverige för hundra år sedan, är islam idag den näst största religionen i landet. Sverige använder sig inte av folkräkning, men uppskattningsvis menar Sorgenfrei att det finns omkring 800 000 muslimer i Sverige idag (Sorgenfrei 2018:3). Han redogör för den stora variationen inom den muslimska minoriteten och att det finns en bredd av olika inriktningar och synsätt, samt olika muslimska organisationer och föreningar i Sverige. Det är svårt att säga att någon religiös företrädare kan tala för alla Sveriges muslimer, då det inte handlar om en enhetlig grupp (Sorgenfrei 2018:30). Muslimer kommer från många olika länder och världsdelar, har många olika språk och traditioner, och det går inte att anta att de som grupp är annorlunda den svenska befolkningen (Sorgenfrei 2018).

Larsson menar att trots att muslimer är en naturlig del av det svenska samhället idag, finns det en rädsla för muslimer som har sina rötter långt tillbaka i tiden (Larsson 2006:7). Genom det essentialistiska tankesättet beskrivs muslimer obenägna till förändring eller utveckling (Larsson 2006:16). Han beskriver skillnaden mellan öppna och stängda uppfattningar om islam, där stängda uppfattningar klumpar samman alla muslimer "till en enda grå massa, vilket ofta sker i både medier och vardagliga samtal". Öppna uppfattningar handlar om att se bredden inom islam. Han tar upp: "Variationen av muslimska tolkningar och förhållningssätt till islam är precis lika stor som inom andra religioner". Han påpekar: "Lika lite som det är möjligt att framställa alla kristna människor som en sammanhängande massa är det möjligt att beskriva alla muslimer som ett enhetligt kollektiv" (Larsson 2006:15).

Cato menar att det finns en önskan från politiskt håll att inkludera islam i "ett religiöst pluralistiskt samhälle", samtidigt som muslimer beskrivs som annorlunda. Det har funnits en vilja att "konstruera en acceptabel version av islam", och han menar att diskursen om islam "har formats över tid" och ändrat karaktär genom åren. Dock konstaterar han i sina avslutande ord: "Den offentliga politikens föreställningar om islam och muslimer kan med andra ord inkluderas i det svenska samhället men det ska vara rätt sorts islam!" (Cato 2012:292). Han nämner Johansson Heinös avhandling och beskriver att han tar upp exkludering av

avvikande grupper i relation till det som anses vara "genuint svenska värden" (Cato 2012:48).

Göndör skriver att muslimer kan antas ha det svårare att anpassa sig till den svenska kontexten, då de enligt honom är vana vid att vara i majoritetsställning i hemländerna. Enligt Göndör kan detta vara en orsak till att muslimer väljer att ställa krav på det nya samhället och därmed har höga förväntningar på att få leva på samma sätt i det nya landet som i sina hemländer. Han menar samtidigt att det inte går att generalisera och säga att alla muslimer är på detta sätt, men han betonar att det är relevant att vara medveten om denna aspekt kring muslimers svårigheter med integration i nya länder (Göndör 2019). En konsekvens av att se på hela den muslimska minoriteten som invandrare, kan bli att en stor del av gruppen hamnar i kläm, då de faktiskt är svenskar, födda i Sverige och kanske aldrig ens har varit i sina "hemländer". Sorgenfrei beskriver bredden av den muslimska befolkningen och tar upp just att det finns både andra och tredje generationens svenska muslimer idag (Sorgenfrei 2018).

Både att vissa muslimska individer ser på muslimer som ett kollektiv och allmänna negativa framställningar av islam och muslimer är problematiska, då detta grundas i ett tankesätt där en hel grupp ses som "en homogen massa" (Larsson 2006:17). Även om muslimer inte är en enad grupp där alla kan antas hålla med om alla krav som ställs på det svenska samhället, är muslimer ändå en stor minoritet i Sverige idag. Det går att förstå att det som den mångfacetterade gruppen muslimer har gemensamt är en önskan om att få sin röst hörd och att inkluderas i det svenska samhället på lika villkor som majoritetsbefolkningen.

6.2 Islamofobi och stigmatisering

SD:s ökade inflytande inom politiken, har konsekvensen att deras verklighetsuppfattning blir en möjlig förklaring till diverse problem i samhället. I den nationella Islamofobirapporten framkommer att det finns ett "alltmer godtyckligt förhållningssätt från myndigheters och förvaltnings sida gentemot muslimska civilsamhällesgrupper och organisationer, samt en ständigt växande antimuslimsk radikaliserings såväl på nätets ytterkanter som på de stora onlineplattformarna". Det påpekas att "islamofobiska narrativ" har blivit vanligare, samt att "muslimsk närvaro i Sverige ses som en säkerhetsfråga". Det politiska samarbetet med SD riskerar att legitimera en "aggressiv islamofobisk retorik". Diskursen om islam och muslimer blir allt negativare och konsekvensen blir att "Muslimer tystnar alltmer och jagas bort från den offentliga sfären på grund av utbredda anklagelser om extremism, och brist på politiska allierade". Även personer som samarbetar med muslimer riskerar sin egen säkerhet och är rädda för att vara på muslimska organisationers sida eller att föra deras talan (Ardin; Irving; Poljarevic 2022:577). Rapporten poängterar att det krävs åtgärder för att hindra att högerpopulism och islamofobiska tankar ska få ett starkare fäste i Sverige (Ardin; Irving; Poljarevic 2022). Behovet av ett aktivt arbete för att

förbättra muslimers situation poängteras av Cemfor, som menar att islamofobin behöver tas på allvar (Cemfor 2022-09-29).

Forskning och statistik stödjer muslimers uppfattning om att vara utsatta i Sverige. Sorgenfrei tar upp statistik om att muslimer har det svårare på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden, samt att negativa generaliseringar bidrar till diskriminering inom socialtjänsten och i rättsprocesser (Sorgenfrei 2018:213). Muslimer riskerar att utsättas för fysiskt våld på grund av sin religiösa tillhörighet och rädslan för att bli utsatt för islamofobiska hatbrott är konstant närvarande hos individer som utåt ser ut att vara muslimer (Bursell 2021; Gardell 2018). Myndigheten för stöd till trossamfund tar upp Brå-rapporten: "det finns få platser där muslimer kan vistas utan att riskera att utsättas för islamofobiska hatbrott" (Myndigheten SST 2021-03-31). Kangasharju nämner samma rapport och påpekar: "Av alla antireligiösa hatbrott som anmäls i Sverige, är islamofobiska hatbrott det vanligast förekommande" (Kangasharju 2019-04-22). Det har dock framkommit att muslimer har benägenhet att inte anmäla brott som de utsätts för, eftersom det ofta inte leder någonvart. Mörkertalet är stort kring islamofobiska hatbrott och Brottsoffermyndigheten har därför fått i uppdrag att informera utsatta om vilka rättigheter de har och hur anmälningsprocessen går till. Detta för att se till att fler polisanmälningar görs om händelser som kan vara "hatbrott med islamofobiska motiv" (Brottsoffermyndigheten 2022-08-25).

Det finns flertalet exempel på vad som händer när individer med islamofobiska åsikter väljer att agera ut sitt hat mot just muslimer. Attacker mot moskéer och asylboenden är konkreta exempel på detta. Muslimer som vill praktisera sin religion behöver vara rädda konstant när de befinner sig i sammanhang där muslimer samlas. Faktumet att statistik visar på att Sveriges moskéer attackeras minst en gång i veckan talar tydligt om hur allvarlig situationen är (Gardell 2018). Även anlagda bränder på asylboenden är ett konkret exempel på att attacker mot platser där många muslimer befinner sig blev vanligare 2015, året då många flyktingar från just muslimska länder kom till Sverige. Enligt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ökade anlagda bränder på asylboenden markant i samband med den stora flyktingvågen 2015 (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2016:36). Med detta som utgångspunkt, blir det tydligt att Youngs kategori våld är en del av muslimers vardag. Young förklarar att rädslan finns konstant i de utsattas medvetande, då de lever med "ett ständigt närvarande hot" (Young 2002: 83).

Det finns enligt Cato tendenser inom politiken, som framställer muslimer på generaliserande och förenklande vis, vilket får konsekvenser för hur samhället i stort uppfattar den muslimska befolkningen (Cato 2012). Politiska föreställningar om muslimer är problematiska, då de homogeniseras och anses vara en enhetlig massa som inte kan förändras. När muslimer ses som en homogen grupp med gemensamma värderingar, leder det till att de skuldbeläggs kollektivt och förväntas ta kollektivt avståndstagande när någonting negativt händer som kan kopplas till islam (Cato 2012:285). Det utbredda fenomenet att klassificera

muslimer som extrema utan tillräckliga belägg, har fått kritik. Aktivister och organisationer som har erfarenhet av att stämpas som extrema, problematiserar företeelsen "extremisering", som ofta drabbar just muslimer (Ibn Rushd 2021). En konsekvens som går att se av detta tankesätt är ifrågasättandet av studieförbundet Ibn Rushd genom åren, då de har ansetts inte stå på en demokratisk grund. Amnesty Sverige kritiserar detta och menar att genom att dra in stöd till organisationer blir konsekvensen att det påverkar föreningsfrihet och religionsfrihet. Genom att misstänka muslimer förstärks deras utsatthet och Amnesty förklarar: "Inte minst är det viktigt att grupper som utsätts för diskriminering och misstänkliggörande ges förutsättningar för att organisera sig, för att stärka utsatta gruppers och individers egenmakt och möjlighet till demokratiskt deltagande i samhället" (Johansson 2022-02-23).

Cato poängterar avsaknaden av en mellanposition och menar att muslimer antingen beskrivs som "offer eller förövare" (Cato 2012:286). Han påpekar också att förhållningssätt som beskriver muslimer som odemokratiska kan göra det svårt för dem att engagera sig i det politiska livet (Cato 2012:51). Det är ett utbrett fenomen att anklaga muslimer som väljer att engagera sig i partipolitik för extremism (Cato 2012:90). Även Kamali tar upp vad konsekvensen av detta blir för muslimer: "Logiken är enkel: du ska inte vara praktiserande muslim för att få plats i den svenska politiken" (Kamali 2016-04-25). Partiet Nyans är ett exempel på vad som kan hända när muslimer utesluts från den politiska arenan. Flera av partiets medlemmar har tidigare varit aktiva inom andra politiska partier, men har uteslutits eller själva valt att lämna för att de inte kände sig välkomna. De uppmärksammade behovet av att representera dem som inte känner sig hörda av de etablerade partierna. I en debattartikel tar partiledaren Yüksel upp att trots att muslimer "är den största religiösa grupp i Sverige som enligt statistik är den mest utsatta", saknar de politisk representation. Därför har Partiet Nyans känt behovet av att representera olika minoriteter, däribland muslimer. Yüksel beskriver partiet som "minoritetsvänligt", och menar att de vill lyfta minoriteters frågor. Han förklarar:

Detta för att inkludera grupper i samhället som annars inte är representerade i samma utsträckning som övriga svenskar, eller för den delen inte upplever sig ha någon form av politisk representation. När minoriteter väljer att representera sig själva och driva frågor för att skapa ett mer likställt samhälle, blir dessa bevisligen svartmålade och motarbetas (Yüksel 2022-09-28).

Mörkenstam skriver att genom att se på mångkulturalism så som Young gör, är fokus på "att hantera institutionella hinder för självutveckling och självbestämmande". Det handlar också om "ett strukturellt perspektiv, där institutionella hinder definieras som strukturellt förtryck och dominans, det vill säga fokus utgörs av hur ett samhälles maktrelationer ser ut" (SOU 2004:48:188). Det handlar om att "skapa lika möjligheter att delta och inkluderas i den offentliga sfären" (SOU 2004:48:189). Youngs perspektiv är att utsatta grupper inte själva

kan påverka sin vardag och att det är samhället som i grunden brister i att kunna garantera dessa gruppers lika rättigheter och möjligheter (Young 2002). Den maktlöse får en position "på det sociala fältet", där hen är i underläge och inte har möjlighet att själv ta sig ur den (Young 2002:78). Young förklarar marginalisering: "Inte bara i tredje världen, utan även i de flesta utvecklade västerländska samhällen finns en växande underklass som står utanför samhällets produktiva och sociala liv" (Young 2002:71). Trots aktiva insatser och en bredd i forskningen kring diskriminering mot muslimer och islamofobi, går det ur Youngs perspektiv att se att maktrelationer påverkar och förhindrar muslimers möjligheter att vara en del av samhället på lika villkor.

Med Youngs tankar i bakgrunden, kan inte diskriminering ses som enskilda händelser som individer utsätts för när det kommer till den muslimska minoriteten. SD:s inflytande inom politiken idag, sätter muslimer i en än mer utsatt position, då den negativa inställningen till islam kan påverka samhället i stort och få muslimer att känna sig ovälkomna. Genom ett strukturellt perspektiv, går det att uppmärksamma hur omfattande diskrimineringen mot gruppen muslimer är. Samhällets strukturer kan antas skapa sämre förutsättningar för muslimers möjligheter att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda i det svenska samhället. Som en helhet, utgör de en kontext, där de blir till hinder för muslimers handlingsutrymme. Det handlar om ett maktperspektiv, där muslimer har svårt att påverka sin vardag då de berörs av detta i samhället i stort, på flera plan.

6.2.1 Religionens (osynliga) roll i samhället

Religionens roll i samhället är ett omdebatterat ämne när det kommer till muslimers synlighet i det offentliga. Samtidigt som religionsfriheten anses vara en självklar rättighet, finns det sekulära tankesättet att religion är en privatsak. Genom att religionsfriheten tolkas som frihet *från* religion, hamnar muslimers möjligheter att utöva sin religion i kläm och blir till en begränsning för deras vardag. Muslimers synlighet i samhället, medför enligt Brå-rapporten många risker, då personer som visar upp sin muslimska identitet i det offentliga riskerar att utsättas för islamofobiska hatbrott. Det kan handla om att bära religiös klädsel eller att vara med i media. Kvinnor som bär slöja är extremt utsatta då de är synliga i det offentliga rummet (Brottsförebyggande rådet 2021).

Hallqvist tar upp att rädslan för "omgivningens fördomar och hat" är så påtaglig att "vissa muslimer väljer att inte öppet manifesteras sin tro" eller "utöva sin religion offentligt". Hon menar dock att detta är en begränsning av muslimers religionsfrihet: "Även om muslimer fortfarande rent praktiskt kan utöva sin religion, så är faktorer av trygghet och säkerhet av största vikt för att religionsfriheten ska kunna erhålla sitt tänka syfte och fulla skydd" (Hallqvist 2019:47). Hon tar upp att muslimer är rädda för att besöka moskéer eller andra samlingslokaler av rädsla för de angrepp som sker regelbundet, vilket även detta försvårar muslimers religionsfrihet (Hallqvist 2019:49). Hon poängterar i sin

avslutande diskussion att staten aktivt bör motverka islamofobi, som hon beskriver som "en av vår tids stora hot mot religionsfriheten". Hon betonar:

Detta kan endast göras om staten erkänner att islamofobi är ett reellt, vidsträckt och komplext problem som återfinns på flera olika nivåer och sfärer av samhället, och sedan aktivt och effektivt inför åtgärder och insatser för att motverka detta. Hur ska religionsfriheten annars kunna skydda religiösa minoriteter mot förföljelse och majoritetens tyranni? (Hallqvist 2019:57).

Sorgenfrei och Thurfjell redogör för de stora förändringar som har skett i Sverige under senare år och påpekar att Sverige idag är "ett av Europas mest sekulariserade och mest mångreligiösa länder". Det svenska samhället som är grundat i "sekulära principer" behöver kunskap om hur de olika religiösa behoven som uppstår i samhället ska kunna tillgodoses. De påpekar att det finns stora kunskapsluckor i allmänhet kring hur dessa frågor ska bemötas i samhället (Sorgenfrei; Thurfjell 2021:5). Halldorf tar upp att bilden av Sverige som ett sekulärt land inte stämmer, och redogör för "sekulariseringsteorin", som handlar om att "modernitet tränger undan religion – de två kan helt enkelt inte existera tillsammans" (Halldorf 2018:21-22). Teorin har sin grund i tanke sättet att se Europa som den självklara normen som andra bör följa (Halldorf 2018:23). I och med att religionen intar en alltmer individualiserad roll i samhället, uppstår en krock, där synligt religiösa anses vara annorlunda (Halldorf 2018:31). Han poängterar: "Även om sekularisering i någon form är majoritetspositionen, så är den inte längre norm" (Halldorf 2018:32). Halldorf menar att det krävs "postsekulär kompetens" i det pluralistiska samhället (Halldorf 2018:162). Han skriver: "I en postsekulär värld uppnår vi inte enhet genom att tvinga alla att tro på eller förhålla sig till samma sanning, utan vi accepterar att olika sanningsanspråk lever sida vid sida" (Halldorf 2018:163).

Med Youngs perspektiv kan detta tolkas som att det behövs möjligheter för religiösa minoriteter att få utrymme att utöva sin religion i det mångreligiösa Sverige. När synliga religiösa grupper hamnar i en situation där de av rädsla inte känner sig trygga att utöva sin religionsfrihet, kan det leda till att de tystas ned och hamnar i en undanskymd position i samhället. På detta sätt kan de ses som annorlunda och därmed inte välkomnas in i gemenskapen på lika villkor.

6.3 Kritik mot Sverige

Sverige har under en längre tid fått omfattande kritik från flera håll, kring motviljan att föra statistik över diskrimineringsgrunder. Såsom Nätverket svenska muslimer i samarbete riktade kritik mot Sverige år 2013 och 2018 (Swedish Muslims in Cooperation Network 2013; 2018), har även andra minoriteter, politiker, forskare, samt organisationer som arbetar med rättigheter både nationellt och internationellt genom åren påpekat att Sverige bör använda sig av jämlikhetsdata.

Det framkommer i en motion att Sverige kritiseras av FN, EU och Europarådet (Motion 2020/21:287). I von Halls redogörelse av CERD-kommitténs rapport om Sverige framkommer omfattande kritik och det påstås att "Sverige stöttar och sporrar rasistiskt hat". Det stora antalet hatbrott riktade mot muslimer kritiseras, med rekommendationen att Sverige omedelbart bör "vidta åtgärder" för att kunna garantera muslimska minoritetsgruppers trygghet (von Hall 2018-05-11). Amnesty Sverige håller med om CERD:s kritik mot Sverige och menar: "Sverige bör införa statistik som synliggör utsatthet och ojämlikhet på etnisk grund: så kallad jämlikhetsdata" (Westeson 2018-05-16).

Hübinette tar upp att eftersom Sverige inte har haft en folkräkning på lång tid, är det svårt att få en rättvis bild över dagsläget. Han betonar vikten av att använda jämlikhetsdata, då det används internationellt och är ett mer rättvist sätt att definiera och kategorisera företeelser. Jämlikhetsdata används brett på ett internationellt plan, inom "FN, EU och Europarådsstrukturerna", av aktörer som CERD-kommittén, UNESCO, MR-rådet, CESC, EU-kommissionen, FRA, MIN-LANG, ACFC, ECRI, ECCAR, samt av icke-statliga organisationer (Hübinette 2015:9-10). Det används i "merparten av alla länder på jorden" (Hübinette 2015:12). Jämlikhetsdata utgår från diskrimineringsgrunderna och baseras på självidentifikation och att ge minoriteter en röst (Hübinette 2015). Hübinette poängterar att det finns en felaktig syn på vad det innebär att föra denna typ av statistik och förklarar att det finns dem som tror att FN vill tvinga Sverige till rasregistrering, att "registrera alla invånare i Sverige utifrån ras och etnicitet". Han påpekar att detta även är Sveriges officiella tolkning av vad jämlikhetsdata innebär, men menar att den är felaktig. Det handlar i själva verket om självidentifikation och anonymitet (Hübinette 2022-11-05). I en motion förklaras vad det egentligen handlar om:

Jämlikhetsdata är ett sätt att skapa statistik som bygger på enkätmetodens principer i form av frivillighet, anonymitet, informerat samtycke samt självidentifikation och självkategorisering, det vill säga det handlar inte på något sätt om någon form av registrering av en enskild och identifierbar person (Motion 2019/20:3318).

Sveriges val att inte börja föra statistik kritiseras än idag. FN håller med om kritiken och reagerar starkt på att jämlikhetsdata ännu inte används, trots påpekanden under många år. Efter FN:s senaste besök i Sverige i november 2022, betonade Yvonne Mokgoro som var ansvarig, oron över att Sverige väljer bort att föra statistik över diskriminering och att det finns allvarliga brister än idag. Mokgoro påpekar: "Sweden needs to collect and use this data to fight systemic racism" (Mokgoro 2022-11-04). Att Sverige fortfarande får kritik från internationellt håll, visar på hur allvarligt läget är. Även den senaste islamofobirapporten tar upp detta (Ardin; Irving; Poljarevic 2022). Det finns även andra förslag från forskare om att mäta hur utbredd diskrimineringen mot vissa grupper är. Då det inte finns statistik över ras, etnicitet och religion i Sverige idag, har Cemfor tagit fram en ny modell för att kunna mäta "den strukturella rasismens

effekter för människors skilda livsvillkor” (Gardell; Manga 2022-11-15). Den nyutgivna boken *Att mäta rasism*, redogör för modellen, som kallas “Balingsholmsmodellen” (Behtoui; Ekelund; Gardell; Manga; Rosales 2022).

Att flera muslimska organisationer behövde gå ihop och ta kritiken mot Sverige till internationell nivå visar på att de inte kände sig hörda av den svenska staten, trots upprepade försök att påpeka sitt missnöje (Nätverket svenska muslimer i samarbete 2013; Muslims in Cooperation Network 2013; 2018). Den omfattande kritiken mot Sverige visar på att det inte endast är muslimers subjektiva åsikter att Sverige inte gör tillräckligt för att garantera minoriteters rättigheter. Uppenbarligen finns det många som håller med om hur allvarlig situationen är och att det krävs mer för att garantera de svagastes rättigheter. Kritiken som har riktats mot Sverige, handlar om att det inte går att få en tillförlitlig bild över situationen, då det saknas möjligheter att studera hur utbredd diskrimineringen är. Faktumet att Sverige väljer att inte använda jämlighetsdata, kan med Youngs ögon ses som problematiskt. Samtidigt som forskningsfältet är brett och den statistik som finns idag tydligt talar klarspråk kring att muslimer är i en utsatt position, är bristen på korrekt statistik kring religionstillhörighet och andra diskrimineringsgrunder en försvårande omständighet. Detta går hand i hand med Youngs perspektiv om att de mest utsatta är i behov av ett bättre skydd. När det inte ens går att få fram statistik om hur utsatta vissa grupper är, finns det en svårighet i att kunna veta hur utbrett problemet är och vilka som är mest drabbade. En konsekvens av att inte kunna få fram korrekt statistik, kan vara att de hamnar i en än mer utsatt position.

6.3.1 Majoritetsperspektivet

Att se på muslimers situation ur Youngs perspektiv kan anses extremt för en etniskt svensk person som aldrig själv har upplevt någon diskriminering eller hamnat i underläge. Men det är just poängen med hennes tankesätt. Det handlar inte om dem som är normen, utan om dem som hamnar utanför normen och faktiskt inte får sin röst hörd. Youngs betoning på att en del av befolkningen är förtryckt lyfter upp paradoxen med det västerländska samhället, som i grund och botten vill ge alla människor samma möjligheter och rättigheter. I praktiken är detta dock inte möjligt om en ser på saken ur ett majoritetsperspektiv, då det perspektivet utgår ifrån normen och inte ifrån undantaget. Hur väl ett samhälle än vill inkludera alla medborgare på lika villkor, är inte förutsättningarna rättvisa från start, vilket leder till en maktobalans, där majoritetsbefolkningen tar för givet att alla andra har samma utgångspunkt som dem, och därmed blundar för sina egna privilegier. Med detta i åtanke, blir det ännu viktigare att minoriteters röster får höras, eftersom det är svårt att förstå andras utsatthet utifrån en majoritetsposition där den utsatta ses som “den andra”. Kamali diskuterar “andrafiering” och exkludering och beskriver ett dilemma med integrationspolitiken: “Integrationens skapande av skillnad berör inte bara etniska

minoriteter och personer med invandrarbakgrund, utan även formeringen av ett föreställt majoritetssamhälle” (SOU 2005:41:7).

Det postkoloniala tankesättet att utifrån Said (2004) och Fanon (2007) se på världen som en rest från kolonialismen, där gamla strukturer lever kvar och formar samhällen än idag, går att se i Youngs tankesätt om kulturell dominans. Tankarna är relevanta när det kommer till synen på muslimer i den svenska kontexten. Young förklarar den kulturella dominansen: “Osynliggörandet, stereotyperna och annorlundaskapet är konsekvenser av att de dominerande grupperna framställer sig själva, sina erfarenheter och sin kultur som allmängiltiga”. Vidare skriver hon: “Oftast utan att de förstår det själva projicerar de dominerande grupperna sina särskilda perspektiv och erfarenheter på mänskligheten som sådan och framställer dem som universellt giltiga” (Young 2002:79). Young påpekar: “Kulturell dominans skapar en paradoxal upplevelse av att vara osynlig och samtidigt iögonfallande. Man är osynliggjord därför att de dominerande grupperna som regel inte förmår att se att deras eget perspektiv bara är ett bland flera andra perspektiv”. Det orättvisa med den kulturella dominansen är att “de förtryckta gruppernas upplevelser och tolkningar av samhället tillåts inte påverka den dominerande kulturen”, medan de som dominerar tvingar på andra “sina egna erfarenheter och normer” (Young 2002:81). Cato menar att synen på muslimer som annorlunda, leder till att hela samhället påverkas. Han beskriver sin syn på diskursen om islam:

Jag vill alltså hävda att föreställningar om islam och muslimer inom offentlig svensk politik har betydelse och påverkan på den allmänna opinionen. Om muslimer framställs som väsensskilda från det svenska eller om islam beskrivs som något som är så pass avvikande att det inte passar in i det svenska samhället, menar jag, att det har stor betydelse för att förstå attityder som kan florerar i samhället om islam som religion och om muslimer som enskilda individer (Cato 2012:12).

Följden av att det finns diskurser och generaliserande bilder av just muslimer, blir att majoritetssamhället ser på muslimer med andra ögon, vilket leder till ett slags uteslutande från majoritetssamhällets arenor. Young menar att förtryck inte brukar anses som ett ord som kan beskriva det egna samhället, utan ofta handlar om “de andra och annorlunda”. Det förtryck hon beskriver kan vara en dold och omedveten del av samhället. Hon skriver: “Orsakerna till det strukturella förtrycket finner vi i normer, sedvanor och symboler som aldrig ifrågasätts, i föreställningar som ligger inbäddade i hävdvunna och institutionaliserade regler och rutiner” (Young 2002:53). Enligt Young borde det vara samhällets mål att sträva efter att förändra “kulturella föreställningar och schablonbilder och de makt- och uteslutningsmekanismer” som är en del av samhällets institutioner (Young 2002:85).

7 Slutsats

Det är en komplex fråga som har studerats i denna uppsats och det finns inga enkla svar eller snabba lösningar. Å ena sidan finns det generella rättigheter som bör garantera alla människors lika rättigheter, men å andra sidan har uppsatsen visat på att det finns tydliga indikationer på att dessa inte räcker till i frågor som rör muslimer.

7.1 Diskussion

Flera hinder har framkommit som försvårar muslimers möjligheter att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda i det svenska samhället idag. Åtgärder från samhällets sida för att förbättra muslimers situation kan ses som positiva, men det verkar som att det krävs någonting mer för att kunna garantera muslimers lika rättigheter.

Var för sig, tagna ur sitt sammanhang, kan dokument med muslimers krav om att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda, ses som subjektiva åsikter hos några få individer. De kan tolkas ur ett majoritetsperspektiv, där vissa delar kan ses som orimliga och därmed tappa sitt grundläggande budskap. När det istället handlar om att se på kontexten, kan den utbredda diskrimineringen och islamofobin beskrivas genomsyra hela samhället. Youngs teori lyfter upp fem förtryck: exkludering, marginalisering, maktlöshet, kulturell dominans, och våld. Alla dessa går att se i muslimers vardag och som en sammantagen bild kan de försämra muslimers möjligheter och begränsa deras handlingsutrymme. Muslimers krav på det svenska samhället kan anses rimliga i fråga om att få sina grundläggande rättigheter tillgodosedda.

Faktum kvarstår dock att Sverige idag ser annorlunda ut än förr. SD:s ökade inflytande i högsta beslutsfattande organ, i kombination med att Sverige inte använder jämlikhetsdata, är allvarligt ur minoriteters synvinkel. I allmänhet kan en ökat högerpopulistisk politik gå ut över många minoriteters möjligheter i det svenska samhället, men just muslimer blir extra utsatta då islamofobiska tendenser blir norm i den allmänna debatten genom SD:s världsbild. När de politiska vindarna blåser åt extremhögern, kan konsekvenserna bli svåra att ignorera och SD:s politik kan komma att förstärka en redan negativ syn på islam och muslimer. För att kunna inkludera och välkomna alla på lika villkor krävs ett annat perspektiv än att se majoriteten som norm. Kanske kan jämlikhetsdata vara en aktiv insats i rätt riktning, för att åtminstone kunna föra korrekt statistik över dagsläget för de mest utsatta grupperna.

7.2 Vidare forskning

Många intressanta delar har blivit bortprioriterade i uppsatsen på grund av utrymmesbrist. Hade detta istället varit en avhandling, hade fördjupning inom flera områden varit möjlig, då det finns mycket utforskat kring denna fråga. Att studera hur Sveriges politik kommer att utvecklas och vilka förändringar som är i fokus om några år är en relevant studiefråga i och med SD:s påverkan. Ett annat förslag för vidare forskning är vilka möjligheter som finns för att garantera utsatta minoriteters rättigheter, när politiken handlar mer och mer om uteslutning av dem som inte passar in. Oavsett vilken grupp det handlar om, finns det hos de minoriteter som inte känner sig inkluderade på lika villkor, tankar om att de inte riktigt räknas som lika mycket värda som majoritetsbefolkningen. En annan möjlighet är att granska officiella dokument och riktlinjer för att jämföra dem med det praktiska arbetet, och utforska ifall minoriteters rättigheter på papper även garanteras i praktiken.

Med en annan metod eller teori som utgångspunkt kan analysen få en helt annan inriktning. Genom ett intersektionellt perspektiv skulle relationen mellan olika aspekter som uppsatsen diskuterar kunnat utforskas tydligare, för att se hur de påverkar varandra. Det skulle även vara intressant att fördjupa sig i Youngs teorier och se hur hennes praktiska exempel skulle passa in i den svenska kontexten, såsom hennes tankar om inkludering (Young 2000) och "politik för olikhet" (Young 1990), för att förbättra möjligheterna för dem som hamnar i underläge i praktiken.

8 Bibliografi

8.1 Litteratur

Alvehus, Johan (2019). *Skriva uppsats med kvalitativ metod. En handbok*. Andra upplagan. Stockholm: Liber

Behtoui, Alireza; Ekelund, Alexander; Gardell, Mattias; Manga, Edda; Rosales, René León (2022). *Att mäta rasism*. Norsborg: Mångkulturellt centrum

Borevi, Karin (2016). "Integration", ur Beckman, Ludvig; Mörkenstam, Ulf (red.). *Politisk teori*. Stockholm: Liber

Bursell, Moa (2021). "Perceptions of discrimination against Muslims. A study of formal complaints against public institutions in Sweden", ur *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(5): 1162-1179

Cato, Johan (2012). *När islam blev svenskt. Föreställningar om islam och muslimer i svensk offentlig politik 1975–2010*. Lund Studies in History of Religions Volume 33. Lunds universitet

Fanon, Frantz (2007). *Jordens fördömda*. Stockholm: Leopold förlag

Gardell, Mattias (2011). *Islamofobi*. Stockholm: Leopold förlag

Gardell, Mattias (2021). "Islamofobi. Antimuslimsk rasism och dess konsekvenser", ur Darvishpour, Mehrad; Westin, Charles (red.). *Migration och etnicitet. Perspektiv på mångfald i Sverige*. Lund: Studentlitteratur

Göndör, Eli (2019). *Religionskollision: minoritet, majoritet och toleransens gränser*. Stockholm: Timbro

Halldorf, Joel (2018). *Gud: återkomsten*. Bromma: Libris

Jensen, Tommy; Sandström, Johan (2016). *Fallstudier*. Lund: Studentlitteratur

Kymlicka, Will (1998). *Mångkulturellt medborgarskap*. Falun: Nya Doxa

Larsson, Göran (2006). *Muslimerna kommer! Tankar om islamofobi*. Göteborg: Makadam förlag

Malm, Andreas (2009). *Hatet mot muslimer*. Stockholm: Atlas

Said, Edward (2004). *Orientalism*. Stockholm: Ordfront

Saunders, Doug (2013). *Myten om den muslimska flodvågen. Är västvärlden hotad av invandrarna?*. Stockholm: Karneval förlag

Sorgenfrei, Simon (2018). *Islam i Sverige – de första 1300 åren*. Bromma: Myndigheten för stöd till trossamfund

Sorgenfrei, Simon (2022). *De kommer vara annorlunda svenskar. Berättelsen om Sveriges första muslimer*. Stockholm: Norstedts

Thurfjell, David (2019). *Det gudlösa folket. De postkristna svenskarna och religionen*. Stockholm: Norstedts

Yin, Robert K. (2007). *Fallstudier: design och genomförande*. Stockholm: Liber

Young, Iris Marion (1990). *Justice and the Politics of Difference*. New Jersey: Princeton University Press

Young, Iris Marion (2000). *Inclusion and democracy*. Oxford: Oxford University Press

Young, Iris Marion (2002). "Förtryckets fem ansikten", ur *Att kasta tjejkast. Texter om feminism och rättvisa*. Stockholm: Atlas

8.2 Dokument, rapporter, uppsatser

Aldebe, Mahmoud (2006). "Det glömda minoriteten". Från Studylib. Tillgänglig: <https://studylibsv.com/doc/457109/det-gl%C3%B6mda-minoriteten> (Hämtad 2022-12-17)

Andersson, Linus (2013). "(O)likhetens värde. Om tolerans i den invandrapolitiska diskursen". Masteruppsats i statsvetenskap. Lunds universitet. Tillgänglig: <https://core.ac.uk/download/pdf/289951256.pdf> (Hämtad 2022-11-17)

Ardin, Anna; Irving, Mattias; Poljarevic, Emin (2022). "Islamophobia in Sweden: National Report 2021". Ur Bayrakli, Enes; Hafez, Farid (red.). "European Islamophobia Report 2021". Vienna: Leopold Weiss Institute. Tillgänglig: <https://islamophobiareport.com/islamophobiareport-2021.pdf> (Hämtad 2022-12-05)

Borell, Klas (2012). "Islamofobiska fördomar och hatbrott. En kunskapsöversikt". Stockholm: Nämnden för statligt stöd till trossamfund. Tillgänglig: <https://www.myndighetensst.se/download/18.50d91f6b155046e7152952e0/1464875664258/Nr%201.%20Islamofobiska%20f%C3%B6rdomar%20och%20hatbrott%20-%20hela%20h%C3%A4ftet.pdf> (Hämtad 2022-11-22)

Bragd, Andreas (2014). "Mångkulturbegreppet i svensk politisk diskurs". Masteruppsats i statsvetenskap. Linnéuniversitetet. Tillgänglig:

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:784126/FULLTEXT01.pdf>

(Hämtad 2022-11-17)

Broderskapsrörelsen (1999). "Delaktighet, identitet och integration. Broderskapsrörelsen och Sveriges muslimska råd - Rapport från gemensam projektgrupp". Tillgänglig:

<http://media2.blogg.trosolidaritet.se/2013/12/rapport-broderskap-o-Sv-muslimska-r%C3%A5d-99.pdf> (Hämtad 2022-12-17)

Brottsförebyggande rådet (2021). "Islamofobiska hatbrott". Tillgänglig:

<https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2021-03-31-islamofobiska-hatbrott.html> (Hämtad 2022-11-21)

Carlbom, Aje; Durrani, Pierre; Norell, Magnus (2017). "Muslimska brödrskapet i Sverige: studie". Myndigheten för samhällsskydd och beredskap. Tillgänglig:

<https://rib.msb.se/dok.aspx?Tab=2&dokid=28248>

Diskrimineringsombudsmannen (2013). "Forskning om utsatthet hos förmodade muslimer och islamofobi i Sverige. En översikt av forskning publicerad vid universitet och högskolor i Sverige sedan 2003". Oxford Research AB. Tillgänglig:

<https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e2a/1618941270230/rapport-forskning-diskriminering-muslimer-sverige.pdf> (Hämtad 2022-11-26)

Diskrimineringsombudsmannen (2015). "Representationer, stereotyper och nyhetsvärdering. Rapport från medieanalys om representationer av muslimer i svenska nyheter". Tillgänglig:

<https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e32/1618941270779/rapport-representationer-stereotyper-nyhetsvardering.pdf> (Hämtad 2022-11-28)

Diskrimineringsombudsmannen (2016). "Kedjor av händelser. En analys av anmälningar om diskriminering från muslimer och förmodade muslimer". Tillgänglig:

<https://www.do.se/download/18.277ff225178022473141e2e/1618941270529/rapport-kedjor-av-handelser.pdf> (Hämtad 2022-11-28)

Forum för levande historia (2010). "Den mångtydiga intoleransen – En studie av gymnasieungdomars attityder läsåret 2009/2010". Tillgänglig:

<https://www.levandehistoria.se/material/den-mangtydiga-intoleransen>

(Hämtad 2022-11-28)

Forum för levande historia (2011). "Antisemitism och islamofobi". Tillgänglig:

<https://www.levandehistoria.se/material/antisemitism-och-islamofobi> (Hämtad 2022-11-28)

Gardell, Mattias (2018). "Moskéers och muslimska församlingars utsatthet och säkerhet i Sverige 2018". Uppsala universitet: Cemfor. Tillgänglig:

<https://www.myndighetsst.se/download/18.4069b97a1645b2b7d804df33/1530906712940/Mosk%C3%A9rsOchMuslimskaF%C3%B6rsamlingarnarsUtsattOchS%C3%A4kerhetiSverige2018.pdf> (Hämtad 2022-12-16)

Gullberg, Sofia (2014). "De osynliga minoriteterna: En studie om minoritetsrättigheter i svensk politik mellan år 1980 och 2010". Masteruppsats i mångfaldsstudier. Uppsala universitet. Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:746049/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2022-11-17)

Hallqvist, Rebecca (2019). "Islamofobi - vår tids stora hot mot religionsfriheten? En studie om hur islamofobi påverkar religionsfriheten för muslimer i Sverige". Masteruppsats. Teologiska institutionen. Uppsala universitet. Tillgänglig: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1321554/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2022-11-17)

Hubinette, Tobias (2015). "Vad är jämlikhetsdata? Råd och tips för att arbeta med jämlikhetsindikatorer". Botkyrka: Mångkulturellt centrum. Tillgänglig: http://www.tobiashubinette.se/jamlikhetsdata_0.pdf (Hämtad 2022-12-10)

Motion 2004/05:Ju254. "Islamofobi och hatbrott". Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/islamofobi-och-hatbrott_GS02Ju254 (Hämtad 2022-11-27)

Motion 2019/20:3318. "Sverige bör införa jämlikhetsdata". Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/sverige-bor-införa-jamlikhetsdata_H7023318 (Hämtad 2022-12-26)

Motion 2020/21:387. "Ett Sverige fritt från rasism". Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/motion/ett-sverige-fritt-fran-rasism_H802387/html#Toc89759173 (Hämtad 2022-11-27)

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (2016). "Från förväntan till lång väntan. En studie om hot- och riskbilden på asylboenden". Tillgänglig: <https://rib.msb.se/filer/pdf/28229.pdf> (Hämtad 2022-12-26)

Nätverket svenska muslimer i samarbete (2013). "En alternativrapport i sammanfattning till svar på svenska regeringens nittonde, tjugonde och tjugoförsta rapport till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering". Tillgänglig: https://fifs.se/wp-content/uploads/2015/11/cerd_sammanfattning.pdf (Hämtad 2022-12-17)

Proposition 1997/98:16. "Sverige, framtiden och mångfalden. Från invandrapolitik till integrationspolitik". Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49bba3/contentassets/6cf1db3cc2254ab8a3e70038272f09e4/sverige-framtiden-och-mangfalden---fran-invandrapolitik-till-integrationspolitik>

Proposition 1998/99:143. "Nationella minoriteter i Sverige". Tillgänglig: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/proposition/nationella-minoriteter-i-sverige_GM03143/html (Hämtad 2022-11-15)

Sorgenfrei, Simon; Thurfjell, David (red.). (2021). "Mångreligiositet och sekularitet i svenskt polisväsende, vård, skola och offentlig förvaltning: en forskningsöversikt. Södertörns högskola Stockholm: Institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet". Tillgänglig: [https://www.sh.se/download/18.62c2b70c177a553d280ef12/1613653160174/Rapport%201-210218%20\(002\).pdf](https://www.sh.se/download/18.62c2b70c177a553d280ef12/1613653160174/Rapport%201-210218%20(002).pdf) (Hämtad 2022-12-10)

SOU 2004:48. "Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag". Rapport från Integrationspolitiska maktutredningen. Stockholm. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49bb03/contentassets/1acc0f0a9e59456ab0e4fff9e4936b14/kategorisering-och-integration.-om-forestallda-identiteter-i-politik-forskning-media-och-vardag> (Hämtad 2022-12-26)

SOU 2005:41. "Bortom Vi och Dom. Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering. Rapport av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering". Stockholm. Tillgänglig: <https://data.riksdagen.se/fil/B6C9AE6D-65E3-4F7D-BAC8-8D3DC84B684F> (Hämtad 2022-11-20)

SOU 2006:73. "Den segregerade integrationen. Om social sammanhållning och dess hinder. Rapport av utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering". Stockholm. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/49bb00/contentassets/8abbae5ea9c540f4b8a34bc905bb8752/den-segregerade-integrationen-sou-200673> (Hämtad 2022-11-20)

SOU 2006:79. "Integrationens svarta bok. Agenda för jämlikhet och social sammanhållning. Slutbetänkande av Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering". Stockholm. Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/contentassets/5241f7aba1244c68ba6043a868024472/integrationens-svarta-bok-agenda-for-jamlikhet-och-social-sammanhallning-sou-200679> (Hämtad 2022-11-20)

Swedish Muslims in Cooperation Network (2013). "Swedish Muslims in Cooperation Network Alternative Report". Tillgänglig: https://fifs.se/wp-content/uploads/2015/11/cerd_report.pdf (Hämtad 2022-12-15)

Swedish Muslims in Cooperation Network (2018). "Swedish Muslims in Cooperation Network Alternative Report". Tillgänglig: https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CERD/Shared%20Documents/SWE/INT_CERD_NGO_SWE_30871_E.pdf (Hämtad 2022-11-05)

8.3 Internet

Adbullahi, Maimuna; Hübinette, Tobias (2018-04-27). "Nätverket Svenska Muslimer i Samarbete vänder sig till FN!". Pressmeddelande. Tillgänglig: <https://www.mynewsdesk.com/se/svenska-muslimer-i-samarbete/pressreleases/naetverket-svenska-muslimer-i-samarbete-vaender-sig-till-fn-2492515> (Hämtad 2022-12-17)

Beckman, Petter (2022-04-23). "Nytt parti vill stärka muslimers rättigheter. S-politiker: Vi jobbar mot rasism varje dag", ur Mitt i Stockholm. Tillgänglig: <https://www.mitti.se/nyheter/nytt-parti-vill-starka-muslimers-rattigheter-6.27.35522.b4b9f0472f> (Hämtad 2022-12-17)

Brottsoffermyndigheten (2022-08-25). "Information till utsatta för hatbrott med islamofobiska motiv". Tillgänglig: <https://www.brottsoffermyndigheten.se/om-oss/aktuellt/nyheter/information-till-utsatta-for-hatbrott-med-islamofobiska-motiv/> (Hämtad 2022-11-29)

Centrum för mångvetenskaplig forskning om rasism (Cemfor) (2022-09-29). "Islamofobin ökar enligt European Islamophobia Report 2021". Uppsala universitet. Tillgänglig: <https://www.cemfor.uu.se/nyheter/nyhet/?tarContentId=1028052> (Hämtad 2022-12-02)

Civil Rights Defenders (2018-05-02). "Sverige brister i skydd mot hatbrott och diskriminering mot minoritetsgrupper". Tillgänglig: <https://crd.org/sv/2018/05/02/sverige-brister-i-skydd-mot-hatbrott-och-diskriminering-av-minoritetsgrupper/> (Hämtad 2022-12-10)

Gardell, Mattias; Manga, Edda (2022-11-15). "Så kan man mäta rasism utan raskategorier", ur Forskning & Framsteg. Tillgänglig: <https://fof.se/artikel/sa-kan-man-mata-rasism-utan-raskategorier/> (Hämtad 2022-12-01)

Hübinette, Tobias (2022-11-05). "När den svenska färgblinda antirasismen återigen tror att jämlikhetsdata handlar om rasregister". Tillgänglig: <https://tobiashubINETTE.wordpress.com/category/fn/> (Hämtad 2022-12-07)

Ibn Rushd (2022). "Civilsamhällets nätverk mot antimuslimsk rasism". Tillgänglig: <https://www.ibnrushd.se/civilsamhallets-natverk-mot-antimuslimsk-rasism/> (Hämtad 2022-12-14)

IMS (2022, datum okänt). "IMS – Institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet". Södertörns högskola. Tillgänglig: <https://www.sh.se/forskning/centrumbildningar-och-forskningsnatverk/institutet-for-forskning-om-mangreligiositet-och-sekularitet> (Hämtad 2022-12-13)

Johansson, Anna (2022-02-23). "Beslutet att neka Ibn Rushd bidrag riskerar att hota religions- och föreningsfriheten". Amnesty International. Tillgänglig: <https://www.amnesty.se/aktuellt/beslutet-att-neka-ibn-rushd-bidrag-riskerar-att-hota-religions-och-foreningsfriheten/> (Hämtad 2022-11-23)

Kamali, Masoud (2016-04-25). "Muslimer måste kunna ta plats i svensk politik". Debattartikel Svenska Dagbladet. Tillgänglig: <https://www.svd.se/a/9mzgw/muslimer-maste-kunna-ta-plats-i-svensk-politik> (Hämtad 2022-12-11)

Kangasharju, Josefina (2019-04-22). "Hatbrott mot muslimer vanligast". SVT Nyheter. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/hatbrott-mot-muslimer-vanligast> (Hämtad 2022-11-19)

Mokgoro, Justice Yvonne (2022-11-04). "Sweden should step up efforts to fight systemic racism, UN Mechanism to Advance Racial Justice says after 5 day visit". OHCHR. Tillgänglig: <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/11/sweden-should-step-efforts-fight-systemic-racism-un-mechanism-advance-racial> (Hämtad 2022-12-05)

Myndigheten för stöd till trossamfund (2021-03-31). "Ny studie om islamofobi i Sverige". Tillgänglig: <https://www.myndighetensst.se/om-oss/nyheter/nyhetsarkiv-aktuellt/2021-03-31-ny-studie-om-islamofobi-i-sverige.html> (Hämtad 2022-11-22)

Osman, Bilan (2021-11-20). "Varför denna jakt på muslimska skolor?". Expressen Debatt. Tillgänglig: <https://www.expressen.se/debatt/varfor-denna-jakt-pa-muslimska-skolor/> (Hämtad 2022-11-21)

Ottander, Malin; Wernersson, Annie (2017-03-03). "Forskare sågar terrorexperten Magnus Norells rapport om islamism i Sverige". SVT Nyheter. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/20-tal-forskare-sagar-terrorexperten-magnus-norells-rapport-om-islamism> (Hämtad 2022-11-06)

Partiet Nyans (2020). "Vår politik". Tillgänglig: <https://www.partietnyans.se/var-politik/> (Hämtad 2022-12-17)

Regeringskansliet (2022-05-24). "Minnesanteckningar - Sakråd om islamofobi den 8 mars". Arbetsmarknadsdepartementet. Enheten för mänskliga rättigheter och diskrimineringsfrågor. Tillgänglig: <https://www.ibnrushd.se/wp-content/uploads/2022/05/minnesanteckningar-fran-sakrad-om-islamofobi.pdf> (Hämtad 2022-12-03)

Regeringskansliet (2022-11-02). "Åtgärdsprogram mot islamofobi". Tillgänglig: <https://www.regeringen.se/4aa831/contentassets/1e091631c5864d5496f87889c6a7d59c/atgardsprogram-mot-islamofobi.pdf> (Hämtad 2022-12-13)

Sandler, Åsa (2006-04-28). "Sveriges muslimska råd i krismöte". Sveriges Radio. Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/artikel/847120> (Hämtad 2022-12-14)

Sennerö, Johan (2021-03-13). "Hård kritik mot SD efter uttalande om islam". SVT Nyheter. Tillgänglig: <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/hard-kritik-av-sd-uttalande-om-islam> (Hämtad 2022-11-08)

Socialdemokrater för tro och solidaritet (årtal okänt). "Källkritik i ett nytt politiskt landskap". Tillgänglig: <https://trosolidaritet.se/kallkritik-i-ett-nytt-politiskt-landskap/> (Hämtad 2022-12-10)

von Hall, Gunilla (2018-05-11). "FN larmar: 'Sverige stöttar och sporrar rasistiskt hat'". Svenska Dagbladet. Tillgänglig: <https://www.svd.se/a/WL1RBr/fn-larmar-sverige-stottar-och-sporrar-rasistiskt-hat> (Hämtad 2022-12-08)

Westeson, Johanna (2018-05-16). "Uttalande: Skärpning, Regeringen! Amnesty Sverige välkomnar FN-kommitténs skarpa kritik". Amnesty Sverige. Tillgänglig: <https://www.amnesty.se/aktuellt/uttalande-skarpning-regeringen-amnesty-sverige-valkomnar-fn-kommittens-skarpa-kritik/> (Hämtad 2022-12-08)

Yüksel, Mikail (2022-09-28). "Fel att Partiet Nyans ska stå till svars för vänsterblockets katastrofval". Debattartikel från Dagen. Tillgänglig: <https://www.dagen.se/debatt/2022/09/28/fel-att-partiet-nyans-ska-sta-till-svars-for-vansterblockets-katastrofval/> (Hämtad 2022-12-28)

8.4 Media

Ibn Rushd (2021). "Se seminariet 'Inkluderande demokrati' om extremisering". Tillgänglig: <https://www.ibnrushd.se/se-seminariet-inkluderande-demokrati-i-efterhand/> (Hämtad 2022-12-10)

Med andra ögon (2022-02-05). "Sverige - världens mest sekulära och mångreligiösa land?" Podd-avsnitt. Tillgänglig: <https://poddtoppen.se/podcast/1608937161/med-andra-ogon/sverige-varldens-mest-sekulara-och-mangreligiosa-land> (Hämtad 2022-12-10)

Sverigedemokraterna (2010-09-12). "Sverigedemokraternas officiella reklamfilm, tv4". Youtubefilm. Tillgänglig: <https://www.youtube.com/watch?v=hAhIZNofrKY> (Hämtad 2022-12-10)

UR Samtiden (2013a). "Islamofobi genom historien". Tillgänglig: <https://urplay.se/program/175813-ur-samtiden-muslimsk-identitet-och-media-islamofobi-genom-historien> (Hämtad 2022-12-10)

UR Samtiden (2013b). "Muslimen i populärkulturen". Tillgänglig: <https://urplay.se/program/175823-ur-samtiden-muslimsk-identitet-och-media-muslimen-i-popularkulturen> (Hämtad 2022-12-10)